

V

N

Bulletin *Kunsthistorici*

Interview met
Michael Kwakkelstein

P. 4

Zelfstandige
Kunsthistorici:
Arm maar gelukkig

P. 11

Ondernemen én
promoveren?
*illustratie van
Egon de Regt*

P. 14

Wim van Krimpen en
Cathelijne Dapiran
over cultureel
ondernemerschap

P. 19

en meer...

K

Het hart van Michelangelo

Door Annette de Vries.

Opeens was er deze zomer in de media ruimschoots aandacht voor een van de beroemdste taferelen uit de kunstgeschiedenis: *De schepping van Adam* in de Sixtijnse kapel. Iedereen – kunsthistoricus of niet – boog zich over de betekenis van de rode ‘cape’ achter de figuur van God. De *NRC* plaatste een artikel van maar liefst drie pagina’s en publiceerde ook een selectie van de talrijke ingezonden brieven. Sinds decennia discussiëren kunsthistorici al over de betekenis van deze rode ‘cape’, maar opeens ging de discussie publiek en bogen uiteenlopende professionals van buiten zich over deze kunsthistorische delicatesse. Het zette de kunstgeschiedenis even in de schijnwerpers en liet zien dat andere invalshoeken ook van waarde voor ons vak kunnen zijn. Al is het maar om de eigen kennis te blijven scherp.

Zichtbaarheid en synergie. Deze twee noties typeren in een no-tendop de grondtoon van het KNAW-rapport *Verschilzicht. Beweging in het kunsthistorisch onderzoek in Nederland* (2013), dat nogal wat stof in onze gelederen deed opwaaien. Het kunsthistorische veld kreeg met dit rapport een spiegel voorgehouden. *Verschilzicht* zegt: jullie kunsthistorici hebben ‘goud’ in handen, maar weten het maatschappelijk en financieel onvoldoende te verzilveren. Je maakt je daardoor kwetsbaar. Waarom is het veld zo versplinterd en ontbeert het aan een *sense of community*? Waar is de gezamenlijke onderzoeks- en organisatiestrategie? Waar zijn de kunsthistorici in het publieke debat? Stuk voor stuk relevante vragen. Ze vormen geen gevaar, maar een uitdaging: om aan de buitenwereld te laten zien dat het anders is en kan. Met ons product is weinig aan de hand, maar de productontwikkeling en marketing kunnen beter.

Zichtbaarheid en synergie: we zijn er al mee aan de slag. Er is door het veld onder leiding van de Onderzoeksschool Kunstgeschiede-

Annette de Vries

nis (OSK) een kunsthistorische onderzoeksagenda geformuleerd. Er zal nu boter bij de vis moeten om deze tot wasdom te laten komen. Aan het Museumplein werd in 2014 het Netherlands Institute for Conservation, Art and Science (NICAS) gelanceerd, waarin NWO, Rijksmuseum, RCE, Universiteit van Amsterdam en de TU Delft de krachten bundelen voor het uitvoeren van innovatief en interdisciplinair onderzoek op het snijvlak van kunstgeschiedenis, restauratie en natuurwetenschap. En terwijl ik dit schrijf vindt de Amsterdam-Maastricht Summer University plaats, georganiseerd door het RKD en het Rijksmuseum.

Ook de VNK zet in op **zichtbaarheid en synergie**. Hier gaat het om de verbinding tussen kunsthistorici werkzaam in diverse arbeidsmarktsectoren en de zichtbaarheid van de beroepsgroep in het algemeen. In 2014 is het initiatief genomen om secties in te stellen: Universiteiten, Musea, Architectuur, Handel en Zelfstandige Kunsthistorici. Elke sectie heeft haar eigen ontwikkelingstempo en dynamiek. Inmiddels wordt ook verkend of er behoefte is aan een sectie Educatie (over maatschappelijke relevantie van het vak gesproken). Het is overigens niet zo dat het instellen van secties een explosie van symposia tot gevolg heeft; het is juist de bedoeling dat vanuit secties de samenwerking met derden wordt aangegaan: met de secties van de Museumvereniging, met de OSK of met de RCE. Ook hier streven we naar synergie. De kracht van de VNK is gelegen in de ‘eenheid in verscheidenheid’ van het kunsthistorische beroepsveld. De VNK wil een platform bieden aan uiteenlopende kunsthistorische professionals, vanuit de overtuiging dat die ook gezamenlijk een stem moeten hebben. Een stem die staat voor een bijzonder en maatschappelijk relevant vak. Om de secties binnen de VNK een eigen gezicht te geven, is voor elk van hen een eigen logo ontwikkeld: als variaties op een thema (zie p. 12). Ook zal met ingang van dit nummer van *Kunsthistorici* telkens een van de secties een deel van het blad voor haar rekening nemen. De aftrap wordt gedaan door de sectie Zelfstandige Kunsthistorici met enkele bijdragen over – hoe kan het

anders – ondernemerschap, waaronder een dubbelinterview met Wim van Krimpen en Cathelijne Dapiran over cultureel ondernemerschap in de wereld van galeries.

Zichtbaarheid en synergie. Dat geldt ook voor de kunsthistoricus in internationaal perspectief. De Kunsthistorische Dag 2015, die op vrijdag 13 november a.s. zal plaatsvinden in het Van Gogh Museum Amsterdam, heeft als thema *Kunsthistorici: going global!* Nederlandse kunst heeft door de eeuwen heen laten zien een sterk exportproduct te zijn (van Oude Meesters tot Dutch Design), maar hoe zit het eigenlijk met de beroepsbeoefenaars die van het onderzoeken en presenteren van kunst hun vak hebben gemaakt? Hoe internationaal zijn de Nederlandse kunsthistorici eigenlijk en kan of moet dat sterker? En zo ja, hoe? Of valt het allemaal wel mee? Op deze dag zal ook letterlijk ons ‘gezicht’ in het buitenland worden getoond met een visuele presentatie. Uiteenlopende kunsthistorici, werkzaam in het buitenland, reageren daarin op twee stellingen. In dit nummer van *Kunsthistorici* doet Michael Kwakkelstein van het NIKI in Florence alvast een aftrap in een interview dat Annemiek Rens met hem had. Elders in het blad is meer te lezen over het programma voor de Kunsthistorische Dag. Op deze dag worden ook de Karel van Manderprijs en Jan van Gelderprijs uitgereikt. Die prijzen willen we meer in het zonnetje gaan zetten. Ze zijn misschien niet zo smeug als ‘het hart van Michelangelo’, maar bevinden zich wel in het hart van ons vak. En dat mag gezien worden. •

Annette de Vries is voorzitter van de VNK en directeur van Kasteel Duivenvoorde.

Internationale uitwisseling en samenwerking

Interview met Michael Kwakkelstein

Door Annemiek Rens.

Michael Kwakkelstein is directeur van het Nederlands Interuniversitair Kunsthistorisch Instituut (NIKI) in Florence en als hoogleraar Beeldende Kunst van de Renaissance in Italië en de Nederlanden verbonden aan de Universiteit Utrecht. Hij studeerde Kunstgeschiedenis aan de Universiteit Leiden waar hij in 1994 promoveerde op het proefschrift *Leonardo da Vinci as a physiognomist. Theory and drawing practice*. Zijn onderzoek richt zich op de vraag hoe kunsttheoretische opvattingen omtrent goede schilderkunst zich verhouden tot de praktijk van de schilder en vice versa. Als gastconservator van het Teylers Museum, bereidt hij thans een tentoonstelling over tekeningen van Leonardo da Vinci (gepland voor het najaar van 2018). Tevens werkt hij in opdracht van het Centrum Rubenianum aan een boek over de anatomische tekeningen van Rubens.

De Kunsthistorische Dag van de VNK staat dit jaar in het teken van de Nederlandse kunsthistoricus in het buitenland/internationaal verband (werktitel: Kunsthistorici: going global). U bent een prachtig voorbeeld hiervan. Welke meerwaarde heeft deze internationale insteek voor u persoonlijk?

Het vrijwel dagelijks contact hebben met buitenlandse studenten, onderzoekers en collega's ervaar ik als bijzonder stimulerend. Ik denk daarbij niet alleen aan de uitbreiding van mijn professionele netwerk, maar ook aan de kennismaking met een voortdurend afwisselend scala aan nieuwe onderzoeksprojecten die mijn belangstelling wek-

Michael Kwakkelstein, Persfoto naar aanleiding van Leonardo da Vinci tentoonstelling in Rotterdam (2013)

Avro 2013

ken. Dankzij de aanwezigheid in Florence van een internationale gemeenschap van wetenschappers kan ik samenwerkingsverbanden aangaan om activiteiten te ontplooiën die niet alleen de wetenschappelijke dialoog bevorderen, maar ook de zichtbaarheid van het NIKI vergroten en de internationale reputatie van de Nederlandse kunstgeschiedenis versterken.

Dat er in toenemende mate in het Engels gepubliceerd wordt, is een ontwikkeling die ik toejuich.

Hoe internationaal zijn Nederlandse kunsthistorici en kan of moet dat sterker worden?

In 2013 constateerde de KNAW Verkenningcommissie Kunstgeschiedenis (*Verschilzicht*) dat het Nederlandse onderzoek van zowel de Italiaanse als de Nederlandse kunst sterk internationaal georiënteerd is. Dat er in toenemende mate in het Engels gepu-

bliceerd wordt is een ontwikkeling die ik toejuich. Het aantal Nederlandse promovendi en postdocs dat gebruik maakt van de faciliteiten van het NIKI zou ik graag zien toenemen.

Zijn er typische eigenschappen van de Nederlandse kunsthistoricus waar men in het buitenland van kan profiteren? En omgekeerd?

Jonge Nederlandse kunsthistorici beschikken over een zeer goede kennis van vreemde talen, zijn nieuwsgierig, kritisch, ondernemend, ijverig en hebben een 'open mind'. Buitenlandse collega's zijn door enthousiasme over hun onderzoek eerder geneigd hun kennis en theorieën met je te delen.

Welke rol speelt de studie bij het 'buiten de grenzen kijken'? (denk aan buitenlandse stages en uitwisselingen)

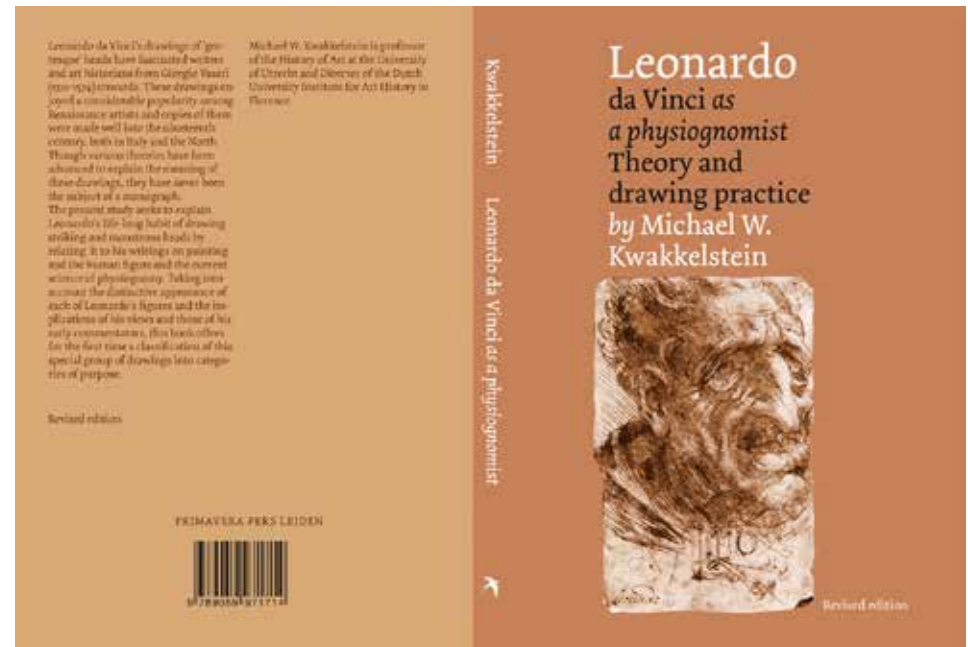
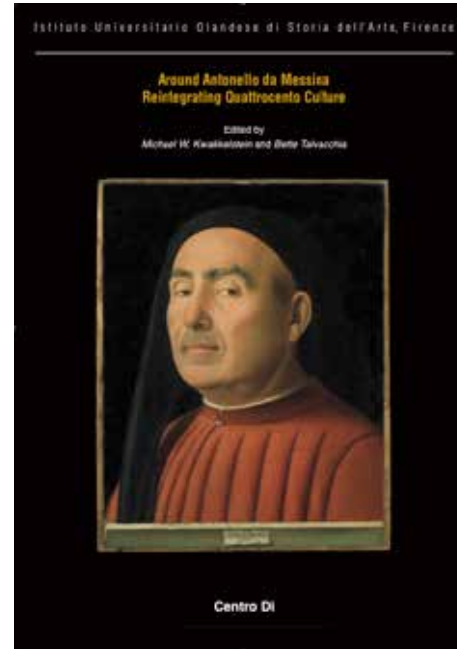
Als ik mij tot Florence beperk dan kan ik zeggen dat voor de meeste studenten de Florence-excursie de eerste kennismaking is met het instituut en vaak ook het eerste studieverblijf in het buitenland. Het verblijf op het NIKI

Entree en bibliotheek NIKI te Florence

Leonardo da Vinci's 'Burlington House Cartoon', National Gallery, Londen

Boven: Omslag NIKI congresbundel Antonello da Messina (2014)
Onder: Herzene tweede editie dissertatie (1e ed. 1994; 2e ed. 2014)

wordt door hen als buitengewoon inspirerend ervaren en velen van hen komen dan ook in een later stadium van hun studie terug voor een stage (intern of extern), het volgen van door ons aangeboden onderwijs of het verrichten van onderzoek.

Hoe belangrijk is een instituut als het NIKI hierbij?

Zeer belangrijk. Het NIKI bevordert uitwisseling en samenwerking met wetenschappelijke instellingen in Italië. Sinds de oprichting in 1958 heeft het instituut een uitstekende reputatie in Italië opgebouwd waardoor het mogelijk is Nederlandse studenten te introduceren in een vooruitstrevend internationaal academisch circuit. Naast het aanbod van eigen faciliteiten, stages en beurzen, organiseert de wetenschappelijke staf van het NIKI jaarlijks aan wisselende thema's gewijde cursussen waarbij de student ook onderwezen wordt hoe hij of zij efficiënt gebruik kan maken van wetenschappelijke bibliotheken.

Zou u graag zien dat er meer van dergelijke internationale sa-

menwerkingsverbanden opgezet worden in de toekomst?

Ja.

Het kunsthistorisch veld is bezig met het formuleren van een nationale onderzoeksagenda. Welke aandachtspunten zijn er wat u betreft vanuit internationaal (onderzoeks)perspectief?

De vier in de onderzoeksagenda genoemde onderzoeksprioriteiten zijn: Atelierpraktijken, kunstproductie en organisatie; Mobiliteit en uitwisseling; Kunst als betekenisdrager en tenslotte Mediatie, receptie, canonvorming en institutionalisering. Voor het NIKI zijn de eerste twee het meest van belang.

Internationale samenwerking met musea bevordert nieuw en interdisciplinair onderzoek.

Hoe ziet u een verdergaande internationale samenwerking tussen universiteiten, musea en

andere culturele instellingen voor u?

Als een positieve ontwikkeling. Jaarlijks organiseert het NIKI in samenwerking met buitenlandse universiteiten een tweedaags congres waarbij ook restauratoren en conservatoren van buitenlandse musea betrokken zijn. Deze vorm van internationale samenwerking versterkt de positie van het NIKI en bevordert nieuw en interdisciplinair onderzoek. De Nederlandse student die naar het NIKI komt is hierbij gebaat. Daarnaast vergroot de

Bezoek met studenten van mijn onderzoekswerkgroep aan het restauratieatelier Opificio delle Pietre Dure in Florence waar Leonardo da Vinci's *Aanbidding door de Wijzen* (1481) wordt gerestaureerd.

Ziet u verschillen in de wijze van presentatie/vertaling van het kunsthistorische vak naar het grote publiek tussen Nederland en Italië?

In Italië heeft het publiek veel meer kunsthistorische achtergrondkennis, omdat kunstgeschiedenis een stevige plaats heeft in het onderwijs op de middelbare school. Om die reden gaan Italianen ook graag naar het Rijksmuseum, het Mauritshuis en het Van Gogh Museum, los van tentoonstellingen of evenementen. Italianen tonen minder belangstelling voor hippe of trendy thema's, zij willen vooral mooie kunstwerken van bekende meesters zien.

Zorg voor meer bekendheid van Nederlandse wetenschappelijke instituten in het buitenland.

NIKI te Florence

Welke goede raad voor de toekomst zou u graag aan uw kunsthistorische collega's in Nederland meegeven en waarom? Wijs studenten in een vroege fase van de studie op het bestaan van de Nederlandse Wetenschappelijke Instituten in het buitenland

(<http://www.ru.nl/nwib/>). Zowel voor mijzelf als voor de vele studenten en onderzoekers die ik in de afgelopen jaren heb leren kennen was het eerste verblijf op het NIKI een 'eye-opener' van doorslaggevende invloed.

Annemiek Rens is (web)redacteur voor de VNK en conservator bij het Drents Museum.

<http://niki-florence.org/>

13 november

De Kunsthistorische Dag 2015

Kunsthistorici: going global!

Nederlandse kunst heeft door de eeuwen heen laten zien een sterk exportproduct te zijn (van Oude Meesters tot Dutch Design). Maar hoe zit het eigenlijk met de beroepsbeoefenaars die van het onderzoeken en presenteren van kunst hun vak hebben gemaakt? Hoe internationaal zijn de Nederlandse kunsthistorici en kan of moet dat sterker? En zo ja, hoe? Of valt het allemaal wel mee? Op deze dag vindt ook de feestelijke uitreiking van de Karel van Manderprijs voor gevorderde kunsthistorische onderzoekers en Jan van Gelderprijs voor jonge kunsthistorische onderzoekers plaats.

Foto: Jan Kees Steenman, Van Gogh Museum

Voorlopig programma:

9.30	Ontvangst met koffie
10.00	Algemene Ledenvergadering
10.45	Uitreiking Karel van Manderprijs en Jan van Gelderprijs
11.30 -15.00	Themadag met lezingen, lunch, visuele presentatie Kunsthistorici in het buitenland
<i>Met lezingen van o.a:</i>
prof.dr. Hugo van der Velden (Rijksmuseumleerstoel Kunstgeschiedenis van de Middeleeuwen, Universiteit van Amsterdam) en drs. Herman Pabbruwe (directeur Brill Publishers, Leiden)
15.00	Bezoek Van Gogh Museum
16.00	Einde

Datum: vrijdag 13 november 2015

Locatie: Van Gogh Museum, Amsterdam

Tijd: 9.30 - 16.00 uur

Aantal deelnemers: maximaal 85 (dus wees er snel bij)

Meer informatie over aanmelding volgt.

De sprekers:

Hugo van der Velden was vanaf 2003 Professor of History of Art and Architecture aan Harvard University en daarvoor werkzaam als visiting lecturer en fellow bij Courtauld Institute respectievelijk Warburg Institute.

Herman Pabbruwe studeerde Kunstgeschiedenis in Leiden en maakte carrière in de uitgeverwereld. Sinds 2004 is hij CEO van Brill Publishers, de oudste wetenschappelijke uitgever van Nederland (1683). Brill heeft een fonds met internationale wetenschappelijke publicaties en reeksen en geeft onder meer Oud Holland, Netherlands Yearbook for the History of Art en Lugt's Repertoire uit.

BIJLAGE
ZELFSTANDIGE KUNSTHISTORICI

*Onder redactie van de sectie Zelfstandige Kunsthistorici:
Judith Niessen, Helewise Berger, Sophia Zürcher,
Andréa Kroon en Menno Jonker.*

Arm maar gelukkig

Door Judith Niessen.

‘ZZP-er is arm, maar gelukkiger dan loonslaaf’, kopte de digitale *Telegraaf* meer dan een half jaar geleden, naar aanleiding van onderzoek van het Sociaal Cultureel Planbureau. In een maatschappij waar een juiste werk-, zorg- en vrijetijdsbalans een veel groter thema is dan – pak hem beet – veertig jaar geleden, is deze balans voor de zelfstandig ondernemer een stuk beter te managen dan voor de medewerker in vaste dienst. Bovendien worden zelfstandigen veelal ingehuurd voor specialistische werkzaamheden en hebben ze minder last van ‘werkvervuiling’ – werk dat moet gebeuren in een organisatie, maar niet per se leuk is om te doen. Dat dat geluk wat waard is, blijkt dan ook uit de groeiende groep zelfstandigen binnen elk werkveld. Een deel daarvan bevindt zich weliswaar in die positie als gevolg van bezuinigingen of omdat er simpelweg onvoldoende banen zijn, een aanzienlijk deel kiest echter ook bewust voor een ondernemend leven. Alleen die verdiensten blijven natuurlijk een puntje.

Wij kunsthistorici hebben lang gedaan of we een andere soort betreffen, maar voor ons geldt door de bank genomen hetzelfde. Over het algemeen zijn we blij met onze werkzaamheden (geld verdienen door bezig te zijn met kunst!). We zouden alleen graag meer willen en ook moeten verdienen, als we tenminste in een fatsoenlijk levensonderhoud willen voorzien. Net iets teveel mensen (het merendeel) gaven in januari op de eerste bijeenkomst van de sectie Zelfstandige Kunsthistorici in het Gemeentemuseum aan dat ze niet kunnen leven van hun klussen alleen.

Ondanks dat, is er veel ten goede veranderd, om in de positieve toon van de *Telegraaf*-kop te blijven. Nog niet eens zo heel erg lang geleden

werden zelfstandige kunsthistorici door sommige vakgenoten met een vaste baan grofweg in twee groepen ingedeeld. De eerste betrof de groep die geen vaste betrekking had weten te verwerven. Ongetwijfeld door een gebrek aan kwalificaties, zo hoorde ik eens iemand zeggen met een aanstelling bij een universiteit. De tweede groep waren de huisvrouwen die een beetje erbij hobbyden en die je dus ook wel kon afschepen met een boekenbon voor bewezen diensten.

‘Huisvrouwen die een beetje erbij hobbyden’ kon je dus wel afschepen met een boekenbon.

Inmiddels worden de zelfstandigen serieus genomen, mede als gevolg van hun alomtegenwoordigheid in het veld. Hun bijdrage aan het kunsthistorisch discours is dan ook aanzienlijk. Kijk maar eens in de colofons van tentoonstellingscatalogi, waar ze veelvul-

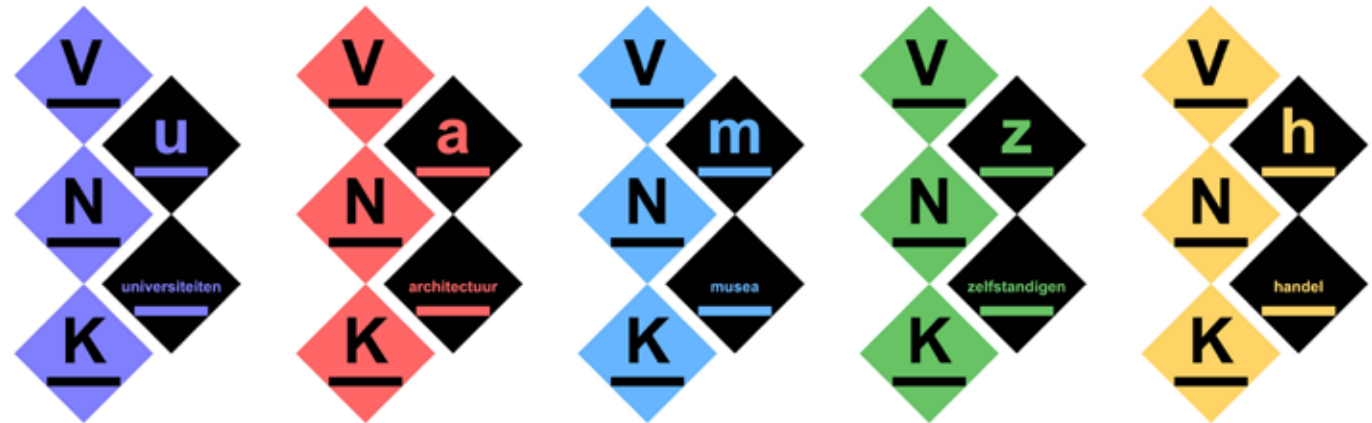
dig worden genoemd als tekstschrijver, inhoudelijk redacteur of gastcurator. Zo vertrouwde een medewerker van een museum in de Randstad ooit een collega-zelfstandige toe dat het echte kunsthistorische onderzoek (het leukste werk dus) tegenwoordig bij hen werd uitbesteed, aangezien de mensen in loondienst vooral de boel draaiende moeten houden. Ook op het gebied van educatie, een van de pijlers onder het vakgebied, stofzuigert de zelfstandige behoorlijk wat werk weg. Corebusiness van veel kunsthistorische ondernemers is het rondleiden bij musea, het geven van cursussen kunstgeschiedenis en het begeleiden van culturele reizen. En de zelfstandige kunsthistoricus is sowieso ondernemender en meer zichtbaar geworden, te zien aan de vele nieuwe, leuke bedrijfjes van jonge kunsthistorici, zoals www.museumLAB.nl, actieve twitteraars, @Cdapiran en @adadewit bijvoorbeeld, en interessante blogs, waar arthistoriesroom.wordpress.com er een van is. Bij een uiterst krappe arbeidsmarkt zul je zelf aan de bak moeten en dat gebeurt ook!

Het 'establishment' lijkt in reactie steeds meer haar deuren te openen: netwerken zijn beter beschikbaar en tijdelijke banen worden vaker op freelancebasis aangeboden. Maar er is nog een lange weg te gaan, zoals die verdiensten natuurlijk: hoe krijgen we die nu zelf nog een beetje naar boven geschroefd?•

Judith Niessen is zelfstandig kunsthistoricus, bestuurslid van de VNK en bestuurslid van de sectie Zelfstandige Kunsthistorici.

www.kunstprofessionals.nl/selectie/384

Meer over de VNK-sectie Zelfstandige Kunsthistorici: <http://www.kunsthistorici.nl/zelfstandige-kunsthistorici/>

www.kunsthistorici.nl/secties

VNK-sectie Zelfstandige Kunsthistorici organiseert
op 21 september 2015:

Ondernemen, iets voor jou?

Door grote verschuivingen in de culturele sector kiezen steeds meer kunsthistorici voor de voordelen en vrijheden van zelfstandig ondernemen. Maar liefst vijftig procent van de huidige VNK-leden is actief als freelancer of zelfstandig ondernemer. Dat betekent vaak nieuwe uitdagingen, die voor de traditionele kunsthistoricus niet altijd vanzelfsprekend zijn. Ondernemen is een vak apart en de VNK-sectie Zelfstandige Kunsthistorici biedt daarom een uniek platform voor alle professionals, starters en studenten kunstgeschiedenis.

Een academische opleiding sluit (nog) niet optimaal aan op de zakelijke markt. Daardoor worstelen veel zelfstandige vakgenoten met praktische vragen over administratie, acquisitie, tarieven, marktverkenning, concurrentie en het maken van afspraken met opdrachtgevers. Maar ook: hoe krijg je je eerste betaalde klus? En hoe belangrijk is een netwerk? Ook opdrachtgevers moeten wennen aan de nieuwe ontwikkelingen. Zo werken veel musea nog met tijdelijke arbeidscontracten, terwijl het inhuren van zelfstandige kunsthistorici vaak gunstiger is.

De sectie Zelfstandige Kunsthistorici organiseert op 21 september 2015 een professionaliseringsbijeenkomst. Het doel hiervan is om pas afgestudeerde en zelfstandige kunsthistorici te informeren over de voor- en nadelen van ondernemerschap en het hoe en waarom van een ondernemingsplan. Met andere woorden: zijn we ondernemend en vernieuwend genoeg? De bijeenkomst wordt mede mogelijk gemaakt door de Universiteit Utrecht, Afdeling Kunstgeschiedenis.

Programma

13.00u ontvangst met koffie
13.30-13.45u Welkom Judith Niessen
13.45-14.15u Merel van den Nieuwenhof, eigenaar Merel Kunstwerk, 'de startende ondernemer'
14.15-15.15u Marjoleine Kapitan, ondernemerscoach Instituut voor het Midden- en Kleinbedrijf, 'hoe maak je een ondernemersplan'
15.15-15.45u pauze
15.45-16.15u Marty Bax, eigenaar BaxArt, 'een loopbaan lang ondernemen'
16.15-16.45u Jannet de Goede, tentoonstellingsmaker Kunsthal Rotterdam, 'De visie van de opdrachtgever'
16.45-17.00u afsluiting
17.00-18.00u borrel

Datum en tijd: 21 september 2015, 13.00-18.00u

Locatie: Sweelinckzaal, Drift 21, Utrecht (ingang via UB)

Kosten: Leden: € 15 (student) € 25/ Niet-leden: € 35 (student) € 55
Studenten dienen hun studentenkaart te laten zien

Deelname betreft toegang tot het programma in de Aula en aansluitende borrel. Belangstellenden worden verzocht zich *voor 18 september 2015* aan te melden via secretariaat@kunsthistorici.nl. De kosten kunnen worden overgemaakt op rekeningnummer NL24INGB0000569560 t.n.v. Vereniging van Nederlandse Kunsthistorici VNK, o.v.v. de code 'VNK-ZK-02'. Mocht je meteen lid willen worden? Dan betaal je het ledentarief. Maak dan € 38 (studenten) of € 55 over o.v.v. de code 'lidmaatschap VNK en VNK-ZK-02'.

Ondernemen én promoveren?

Door Andréa Kroon.

Mijn proefschrift is verzonden aan de leescommissie. Die zucht van verlichting lag nog op mijn lippen, toen ik de vraag kreeg om dit artikel te schrijven over het combineren van zelfstandig ondernemerschap met het verrichten van een promotieonderzoek. Al tijdens mijn studie werkte ik als freelancer en sinds 1999 ben ik vennoot in Kroon & Wagtberg Hansen, een bureau gespecialiseerd in projecten en publicaties over kunst en cultuur rond 1900. Werk aan museale projecten werd jarenlang en met grote tussenpozen gecombineerd met de voorbereiding van een proefschrift. Zelf heb ik destijds niet stilgestaan bij waar ik aan begon, dus graag laat ik anderen hun voordeel doen met mijn persoonlijke ervaring als zogeheten ‘buitenpromovendus’. Terwijl vakinhoudelijke aspecten veel voldoening brachten, liep ik soms op tegen het universitaire systeem, waarin buitenpromovendi bij de start van mijn project nog echt buitenbeentjes waren.

Tijdens een stage in het museum van de Orde van Vrijmetselaren in Den Haag zag ik prachtige achttiende- en negentiende-eeuwse Japanse lakdozen met mysterieuze symbolen, die allerlei vragen opriepen. Destijds was niemand in het kunsthistorisch vakgebied bekend met de rijke materiële cultuur van de vrijmetselarij, die zowel architectuur als interieurs, rituele en decoratieve voorwerpen bleek te omvatten. Men wist evenmin iets over de rol van Nederlandse vrijmetselaren in de VOC en de handel met Azië, dus bleven al mijn vragen onbeantwoord. Terwijl ik afstudeerde, samen met mijn zus een bedrijf oprichtte en onze eerste opdrachten binnen kwamen, bleef verwondering over dat kennishiaat aan me knagen. Ik was tevreden ondernemer en ambieerde geen universitaire carrière. Toch bleek ik na verloop van tijd zo intensief bezig met onderzoek naar vrijmetselarij, dat dit het verdiende om

geformaliseerd te worden in een promotieproject. Al was het maar om de uiteindelijke onderzoeksresultaten meer kans op publicatie te geven.

Mijn onderzoek moest diverse malen voor een betaalde opdracht onderbroken worden.

Iedere aspirant promovendus moet zichzelf afvragen: ben ik het juiste type hiervoor? Ben je echt zo gefascineerd door een onderwerp en zo'n gedreven onderzoeker, dat je je jarenlang op hetzelfde kunt blijven concentreren? Andere zinvolle vragen zijn: wil je een kennishiaat in het vakgebied opvullen of vooral je eigen nieuwsgierigheid bevredigen? Welk resultaat verwacht je (publicatie, waardering, universitaire aanstelling) en is die verwachting reëel? Kies je een niche-onderwerp waar niet de hele museale wereld op zit te wachten, dan volgt op je disser-

tatie misschien geen publicatie of tentoonstelling, laat staan een vervolgonderzoek. Je begint aan een lange termijn project dat al je uithoudingsvermogen en reserves zal aanspreken, dus vraag jezelf af of je motivatie en te verwachten beloning daarmee in verhouding zijn.

Promoveren kost geld. De uren die je aan studie en onderzoek besteedt, kun je niet gebruiken voor je onderneming. In de uren die je wel werkt, moet je dus voldoende financiële reserve opbouwen om dat ‘gat’ te overbruggen. Bovendien krijg je te maken met onderzoekskosten (kopieën, foto's, reiskosten, instellings- en congresbezoek), productiekosten van het proefschrift (beeldrechten van illustraties, exemplaren voor leescommissie en universiteit, eventuele handelseditie) en kosten voor de ceremonie (uitnodiging, passend tenue, receptie). Afhankelijk van je onderzoeksonderwerp - en helaas: je leeftijd - zijn sommige van die kosten subsidiabel. Kans willen hebben op externe financiering betekent dat je mogelijk je vraagstelling, tijd- en uitvoeringsplan moet aanpas-

sen aan de door fondsen gehanteerde criteria. Voor mij kwam de formele start van het project net iets te laat na mijn afstuderen om in aanmerking te komen. Ook het volstrekt onbekende onderwerp, ‘de materiële cultuur van de vrijmetselarij’, viel in alle regelingen buiten de boot. Dat hield me niet tegen, maar betekende wel dat de studie meermalen voor een betaalde opdracht moest worden onderbroken.

Voor een promotieonderzoek binnen een voltijds-aanstelling staat vier jaar. Een buitenpromovendus die denkt zes jaar nodig te hebben, komt afhankelijk van financiële positie en discipline vermoedelijk eerder op acht of, zoals ik, op meer jaar uit. Want wie durft een mooi, maar arbeidsintensief project te laten lopen om vertraging te voorkomen? Zo pauzeerde ik maar al te graag voor *Sporen van Smaragd*, een project over gebouwd Nederlands-Indisch erfgoed uit de periode 1853-1945 in Den Haag. Die opdracht van Monumentenzorg resulteerde in diverse publicaties en tentoonstellingen. Achteraf gezien hielpen zulke

buitenkansen me niet alleen om de benodigde reserve op te bouwen, maar brachten ze ook nieuwe kennis en contacten met Azië-experts die uiteindelijk het onderzoek ten goede kwamen. Het uitlopen in de tijd betekent echter wel dat een ander jouw onderzoeksonderwerp of -bron in de tussentijd kan ontdekken en je (met een vaste aanstelling of subsidie) zelfs voorbij kan streven. Of dat je emeritus professor ondertussen zijn *ius promovendi* verliest. Overstappen naar een andere begeleider is niet vanzelfsprekend. Een voordeel van een lange termijn project daarentegen is dat voortdurend nieuwe digitale bronnen beschikbaar komen. Zo kon ik in de eindfase online alsnog collecties raadplegen in werelddelen die in de beginfase vanwege hoge reiskosten waren afgefallen. Voorbeelden zijn de vrijmetselaarsobjecten in het National Heritage Museum in Lexington (Massachusetts) en enkele andere Amerikaanse collecties.

Dat wat betreft de praktische kant, dan nu de bureaucratie.

De universitaire administratie en ondersteuningsregelingen voor promovendi gaan traditioneel uit van fulltime onderzoek in loondienst. De vergoeding daarvoor is op zich al geen vetpot, maar collega's met een vaste aanstelling hebben tenminste toegang tot onkostenvergoedingen voor buitenlands congresbezoek en dergelijke. Een buitenpromovendus zal dit in vrijwel alle gevallen zelf moeten betalen en heeft daardoor minder mogelijkheden zich aan het internationale vakgebied te presenteren en te netwerken. Je kunt slechts uitwijken naar LinkedIn en Academia.eu.

—

Een ondernemer die zelf jarenlang in onderzoek investeert, zal dan ook verwachten iets terug te verdienen met de publicatie van zijn/haar dissertatie.

—

Ook de regels rond de dissertatie gaan uit van een loondienst-

verband. Auteursrecht zit zo in elkaar, dat een werkgever rechten kan doen gelden op in werktijd geschreven tekst; auteursvergoeding is impliciet opgenomen in het salaris. Zelfstandigen daarentegen kunnen opdrachtgevers tegen auteursvergoeding een gebruiksrecht op hun tekst geven. Een ondernemer die zelf jarenlang in onderzoek investeert, zal dan ook verwachten iets terug te verdienen met de publicatie van zijn/haar dissertatie. Een promovendus in loondienst is verplicht de universiteit een licentie te geven, zodat deze de tekst in het kader van *open access* online kan publiceren. Vreemd is dat dit ook wordt afgedwongen bij een buitenpromovendus, terwijl er geen sprake is van werkgeversrecht, dienstverband, bijbehorende vergoeding of bescherming (pensioen, uitkering bij ziekte, arbeidsongeschiktheid etc.). Een tijdelijk embargo op de tekst wordt (in Leiden) overigens alleen toegestaan als je een uitgeversverklaring kunt overleggen als bewijs dat een gedrukte publicatie zal verschijnen. In deze tijd van self- en e-publishing is ook dat een volstrekt archaische re-

gel, die bovendien de zelfstandige (auteur) van een derde (uitgever) afhankelijk maakt. Zo accepteren ook de meeste subsidieregelingen voor publicaties wel aanvragen van uitgevers, niet van auteurs, en worden de drukkosten meestal wel ondersteund, maar een auteursvergoeding meestal niet.

Een universiteit ontvangt voor iedere afgeronde promotie een financiële bijdrage van bijna een ton van de overheid. Die regeling is een bijdrage in de faculteetskosten die toponderzoek mogelijk maken. Maar - in tegenstelling tot collega's in loondienst - heeft een buitenpromovendus geen recht op een werkplek (anders dan de bieb), dus valt de overhead vrijwel weg. Uitsluiting van declaratiemogelijkheden, voor bijvoorbeeld congresbezoek, werd al genoemd. Als de promotor een (onbezoldigd) bijzonder hoogleraar is, zoals in mijn geval, valt ook de post arbeidsloon voor begeleidingskosten af. Zou een declaratiemogelijkheid voor degene die daadwerkelijk het merendeel van de kosten maakt (de buitenpromovendus) niet redelijker zijn? Waarbij een zelfstan-

dig auteur niet tot een kosteloze licentie wordt gedwongen?

—

Ondernemen en promoveren is prima te combineren, zolang je een realistisch beeld hebt van de gevraagde investering in tijd en geld.

—

Kunstgeschiedenis beoefenen zie ik niet als werk, maar als een voortdurend genoeg (oersaai correcties van noten uitgezonderd). Aan het onderzoek zelf, de vele onverwachte vondsten, het inspirerende contact met collega's en het hart-onder-de-riem door promotor en co-promotor, heb ik veel plezier beleefd. Iedereen bij wie het onderzoeksbloed kriebelt, kan ik aanraden om ook zo'n avontuur aan te gaan. Ondernemen en promoveren is prima te combineren, zolang je een realistisch beeld hebt van de gevraagde investering in tijd en geld, en het te behalen

resultaat. Het zou mooi zijn als de nieuwe generatie buitenpromovendi zich sterk maakt voor aanpassing van regelgeving aan de eenentwintigste eeuw, waarin zzp-ers niet meer uit het vakgebied weg te denken zijn. •

Andréa Kroon is werkzaam bij Kroon & Wagtberg Hansen kunst-historisch projectmanagement V.O.F. in Den Haag. Eind 2015 hoopt zij aan de Universiteit Leiden te promoveren op het proefschrift 'Masonic networks, international trade & material culture. The participation of Dutch freemasons in the commercial & cultural exchange with Southeast Asia, 1735-1854'. Daarnaast is ze bestuurslid van de sectie Zelfstandige Kunsthistorici.

Links: Coverillustratie 'Cupid', rechts still uit de videoclip voor Splendid.

Over de illustrator Egon de Regt

Voor Egon de Regt naar de kunstacademie St. Joost in Breda ging, had hij zijn eerste opdracht als illustrator al te pakken. Op de kunstacademie volgde hij onder andere een minor animatie. Hij maakte een game voor de Ipad, werkte aan animaties voor het Nationaal Militair Museum en aan een videoclip voor de Haagse band Splendid. Een tweede specialisme waarin hij zich ontwikkelde, zijn de redactionele illustraties. Voor zijn afstudeerproject op dat gebied maakte hij illustraties bij bestaande artikelen uit *The New Yorker*. Het overkoepelende thema was Mens versus Technologie. Nu hij afgestudeerd is, wil hij zijn twee passies animatie en illustratie blijven combineren.

**Bekijk het portfolio van Egon de Regt via:
www.egonderegtportfolio.tumblr.com.**

Van galeriehouder tot galeriehouder

Wim van Krimpen en Cathelijne Dapiran
over cultureel ondernemerschap

Door Helewise Berger en Sophia Zürcher.

Ze schelen ruim veertig jaar. Hij is een doorgewinterde ondernemer die opereert vanuit de hoofdstad, zij een jonge kunsthistoricus gevestigd in Utrecht. Wat ze gemeen hebben? Het ondernemerschap en een onmiskenbare liefde voor de kunst: ‘Het is een heel persoonlijk vak. Je kunt een galerie daarom ook niet verkopen.’

De jonge galeriehouder Cathelijne Dapiran stapt ruimschoots op tijd het café binnen. Wim van Krimpen staat eerst even te praten met een bekende. Zodra hij ons achter in het café ziet, stelt hij voor om aan zijn vaste tafel bij het raam te gaan zitten. ‘Het is een mooie dag.’ We ontmoeten elkaar die vrijdagmiddag in juli in zijn stamkroeg aan de Prinsengracht in Amsterdam.

Al gauw gaat het over kunstbeurzen. ‘Jij staat dit jaar op Amsterdam Drawing, toch?’, vraagt Van Krimpen. Het is de eerste beurs waar Cathelijne haar Dapiran Art Project Space vertegenwoordigt, de galerie en kunstprojectruimte die zij in 2013 in Utrecht opende. Hij knikt goedkeurend, ‘we moeten een paar nieuwe gezichtjes erbij hebben om het een beetje spannend te houden.’ Wim van Krimpen was in de jaren tachtig initiatiefnemer van de KunstRAI in Amsterdam en heeft daar recentelijk de Amsterdam Art Fair in Kunsthall Citroën opgezet.

Kunstgeschiedenis

Van Krimpen is een van de grootste ondernemers in de kunstwereld, door het Mondriaan Fonds werd hij ‘de verpersoonlijking van het cultu-

reel ondernemerschap’ genoemd. Opvallend genoeg heeft hij geen Kunstgeschiedenis gestudeerd, maar Rechten. Naar eigen zeggen werd hem dat verweten door de media in zijn tijd als directeur van het Gemeentemuseum: ‘Hinderlijk volgen, noemen we dat in juridische termen. Dat kwam een beetje doordat ik geen Kunstgeschiedenis had gestudeerd. In het oude klassieke Nederland heerste het idee dat dat belangrijk was. Dan vonden de journalisten de tentoonstelling niet goed, of de werken niet goed gekozen of ze vonden dat ik de Mondriaans verpatste... [Van Krimpen was een van de eersten die werken van Mondriaan gebruikte als ‘ruilmiddel’ voor bruiklenen van andere musea –red.] allemaal kul.’

*De opleiding
Kunstgeschiedenis heeft
me beslist niet
voorbereid op het
ondernemerschap.*

Volgens Van Krimpen is het toch vooral een kwestie van doen. ‘Een dame kwam ooit bij mij de galerie binnen en vroeg of ze een tijdje bij mij mee mocht lopen. Ik zeg, mevrouw, weet je wat je moet doen? Je moet een winkel-tje huren, er ‘galerie’ opzetten en de deur opendoen.’ Dapiran knikt bevestigend. Zo verging het haar ook. Zij begon haar onderneming op de begane grond van haar woonhuis in Utrecht. Dapiran vertelt dat zij weliswaar Kunstgeschiedenis heeft gestudeerd in Utrecht, maar dat die opleiding haar beslist niet had voorbereid op het ondernemerschap. ‘Ik heb toen niets geleerd over de kunstmarkt, prijzen en verkoop.’ Maar ze heeft er wel veel profijt van dat ze veel kunst heeft gezien en vergeleken. Daardoor heeft ze haar smaak ontwikkeld en kan ze beter beoordelen wat vernieuwend en verrassend is.

Volgens Van Krimpen is kijken toch het belangrijkste. ‘Zo’n opleiding tot galeriehouder aan De Appel, wat een gepamper. Je kunt de mensen toch niet leren kunst kiezen? Dat heeft met intuïtie te maken en veel kijken.’

*Ik was wereldberoemd
en straatarm.*

De vrijheid om te kiezen

Maar wat kies je? Helpt een kunsthistorische opleiding daarbij, of staat die je handelsgeest juist in de weg? De vernieuwende kunst waar Dapiran vaak door

wordt gegrepen, slaat naar haar idee minder bij het grote publiek aan. Bepaalde galeries selecteren niet zozeer op kunstinhoudelijke grond, maar op wat verkoopbaar is en behalen daarmee een enor-

me omzet. 'In Utrecht?', vraagt Van Krimpen ongelovig. Hij klikt met zijn pen. 'In Utrecht', knikt Dapiran. Hij spitst zijn oren: 'Vertel op, wie zijn dat!'. Dapiran is zich ervan bewust dat bepaalde kunst goed verkoopt door haar werkervaring bij een veilinghuis, een galerie en op kunstbeurzen. Van Krimpen haakt in: 'Kunst die je makkelijk kan verkopen, wat is dat dan? Ik weet dat niet hoor.' 'Oh ik wel', zegt Dapiran resoluut. 'Bloemen, dieren, vrouwen. Vrouwen beter dan mannen, poezen beter dan honden, schilderijen beter dan tekeningen. Kleurrijk, tweedimensionaal werk. En binnen een bepaald formaat.' Nu Dapiran zelf verantwoordelijk is voor het getoonde werk, houdt ze er soms rekening mee, maar selecteert er niet op. Het gaat haar om het tonen van verrassende, experimentele kunst, waar in Utrecht in haar ogen nog maar weinig podium voor is. Gefascineerd vertelt ze over de installatie met televisies, camera's en een kinetische sculptuur van Goof Kloosterman in haar huidige tentoonstelling. Kunst die niet in elke huiskamer zou passen. Van Krimpen liet zijn keuze ook

nooit leiden door de mogelijkheden voor verkoop en selecteerde kunst naar eigen smaak. Dat leverde misschien inhoudelijke, maar niet altijd financiële successen op: 'Ik was wereldberoemd en straatarm'. Van Krimpen vertelt trots dat hij als eerste Isa Genzken, net van de academie, toonde in Amsterdam in 1980. Het bewijs van zijn neus voor talent: eind 2015 opent een grote overzichtstentoonstelling van haar werk in het Stedelijk. 'De beste galeries zijn galeries die eigen keuzes maken. Het is een heel persoonlijk vak. Je kunt een galerie daarom ook niet verkopen.' Maar naast zijn galerie had hij andere bezigheden. Ook Dapiran heeft naast haar galerie nog een baan. 'Heel verstandig', vindt Van Krimpen. Daardoor heeft zij de vrijheid zich niet alleen te richten op verkoop, maar ook op experimentele projecten.

De winkel openen

Is met genoeg passie een ondernemingsplan overbodig? Wim van Krimpen antwoordt direct: 'Goede keuzes maken, dat is het enige. Ik heb nooit een ondernemingsplan gemaakt, kom op

zeg, dat is toch flauwekul? Je doet je winkel open en kijkt 's avonds hoeveel je hebt ingekocht en verkocht. Dat is toch niet zo ingewikkeld? Je moet vooral geen onderzoek doen van tevoren, want dan begin je nergens aan.' Cathelijne Dapiran vertelt dat haar vriend, die bij een bank werkt, het vreemd vond dat ze niet begon met een ondernemingsplan. 'Er ligt wel ergens een half ondernemingsplan nu. Ik denk dat het wel goed is om je plan steeds bij te stellen en actief bezig te zijn met de veranderingen in de markt. Je moet niet verblind worden door je passie.' Van Krimpen veert op: 'Maar wat staat er dan in zo'n ondernemingsplan? Let op als de markt verandert? Leg het me uit!' Dapiran laat zich niet van de wijs brengen en legt kalm uit dat er in moet staan welke richting je op wil. Vragen als 'Ga ik meer voor beurzen? Of wil ik meer doen met internet, en wat en hoe dan?'

Veranderende tijden

Die twee vragen stelt Dapiran zich niet voor niets. De tijd dat grote verzamelaars iedere maand een galerierondje deden

is voorbij. 'Daar ben ik mede schuldig aan, want ik ben ooit de KunstRAI begonnen', vertelt Van Krimpen. 'Grote verzamelaars doen nu drie tot vijf keer per jaar een beurs.' Het is ook wel handig, zo'n beurs. Je hebt daar alle galeries bij elkaar en voor startende verzamelaars is de drempel minder hoog.

Galeriehouders zijn handelsreizigers geworden.

Dus hoe krijg je het publiek nou nog over de vloer? Dapiran: 'Je moet nu steeds harder schreeuwen om op te vallen. Meer op Facebook, Twitter, op je website. En ook via andere kanalen laten zien dat je er bent, dat je actief bent.' Van Krimpen herkent dat: 'Galeriehouders zijn handelsreizigers geworden. Ik zie ze de hele dag telefoneren en meedoen aan alle beurzen, dat is de nieuwe, onvermijdelijke manier van opereren.' In theorie biedt het internet veel

nieuwe kansen. Maar welke kansen precies? Het lijkt de heilige graal van de galeriewereld. Christie's verkoopt goed online, maar dan gaat het wel om de grote namen, niet om de jonge kunstenaars die vers van de academie komen. Dapiran: 'Ik lees meer en meer dat internet belangrijk wordt voor de verkoop, maar ik ben er nog niet uit hoe dan. De beleving van het kunstwerk in de ruimte is zo belangrijk. Ik wil geen *click-and-buy* webshop, dus ik ben nog op zoek naar een goede manier om de mogelijkheid te bieden om via internet te verkopen.' Van Krimpen zucht als hem gevraagd wordt of hij een webshop zou beginnen. 'Ik heb niet veel met het internet, dat geef ik eerlijk toe.' Voor de online promotie van de Amsterdam Art Fair huurde hij iemand in.

Location location location

Het is tegenwoordig essentieel om online en offline zo veel mogelijk zichtbaar te zijn voor geïnteresseerden en potentiële kopers. Dapiran: 'Je kunt heel eenvoudig een galerie openen, maar om er van te kunnen leven, de verzamelaars aan je weten te

binden en naamsbekendheid te krijgen, dat doe je niet zomaar. Dat is een lang traject.’ Naast een netwerk is ook de locatie van de galerie belangrijk voor de verkoop. Van Krimpen beaamt dit. Hij begon een kleine galerie in de Molsteeg in Amsterdam, ‘ik dacht dit schiet niet op. Ik kan niet doen wat ik wil doen.’ Daarom opende hij in 1978 een grotere galerie in een verbouwde garage aan de Prinsengracht, ‘met zweet in mijn handen hoor, want ik had geen cent. Maar mijn levensmotto is: *Kein Geschäft ohne Risiko*. Als je niets doet, gebeurt er ook niets.’ Bij zijn aanstelling als interim-directeur van de Kunsthal verhuisde zijn galerie mee naar Rotterdam. ‘Ik was gelijk bijna al mijn verzamelaars kwijt.’

In Amsterdam zijn meer kopers, maar in Utrecht valt een galerie nog op.

In Nederland is Amsterdam toch wel de beste locatie voor een galerie, volgens Dapiran. Ze stelt

dat bepaalde galeries na verhuizing naar de hoofdstad het beter doen. Er zijn daar meer kopers en geïnteresseerden. Al is er ook meer concurrentie. Maar ze voegt toe dat het een voordeel is dat in Utrecht haar galerie opvalt. Van Krimpen: ‘Over een poosje komt ze naar Amsterdam, maak je geen zorgen.’

Helewise Berger is zelfstandig kunsthistoricus en specialiseert zich in laatnegentiende- en vroegtwintigste-eeuwse kunst. Zij is bestuurslid van de VNK-sectie Zelfstandige Kunsthistorici.

Sophia Zürcher is zelfstandig kunsthistoricus. Zij schrijft over kunst en organiseert culturele activiteiten bij onder meer TAAK. Daarnaast is ze bestuurslid van de sectie Zelfstandige Kunsthistorici.

50 redenen voor kunsthistorisch ondernemen (of iets minder)

Door Menno Jonker.

1. Wachten op die ene vacature of..

Je kunt van het geld van je suikeroom inderdaad een jaar lang werkervaring opdoen met stages in gerenommeerde musea en dan hopen op die ene vacature. Of je kunt het geld investeren in een kansrijke onderneming: nooit meer solliciteren! Dat vraag wel om een portie inzet, geduld en doorzettingsvermogen, maar die aspecten zijn niet wezensvreemd aan de kunsthistoricus. Kortom: waar wacht je op? De markt popelt om het eerste revolutionaire kunsthistorische idee uitgevoerd te zien. Een ondernemingsplan kan dan best van pas komen in de zoektocht naar startkapitaal of voor een crowdfundingactie. Draagvlak is daarna sowieso gegarandeerd.

2. Academicus vs. ondernemer: water en vuur

Zeker, die twee kunnen elkaar behoorlijk bijten. Academici hebben de neiging om alles tot in de puntjes op papier uit te werken en uit te dokteren, maar ondernemen is ook gewoon doen. Hoe ga je met je vers-van-de-pers-scriptie of dissertatiemateriaal de boer op? Zoek je de musea op of juist de media? Creëer je een niche waarin je je specialisme uitbaat, of begin je met het leveren van brede kunsthistorische diensten? Dwaal je dan niet teveel af van je academische passie? De gemiddelde startfase van een zzp'er is overigens zo'n vijf jaar en daarin is het opbouwen en onderhouden van een netwerk essentieel. Dus in feite begint het grote onbekende pas na de studie.

Moeizame concurrentie en minieme baankansen vormen geen desillusie maar een aanleiding om zelf projecten uit te gaan werken.

3. Begin vandaag nog

Al tijdens je studie je bewust worden van de mogelijkheden van ondernemen is niet eens zo slecht. Je kunt een voorsprong opbouwen en ervaart de moeizame concurrentie en minieme baankansen niet als desillusie, maar als aanleiding om zelf projecten uit te werken. Als je de barometers moet geloven dan heeft naar verwachting slechts 40 procent van de werkenden een contract in 2020. Tel uit je winst. Volgens onderzoek van de Erasmus Universiteit Rotterdam beginnen studenten steeds vaker een bedrijf. Daarin is de kunsthistoricus nog zeker ondervertegenwoordigd, maar het aanmoedigen van startups en zelfstandig

ondernemen kan ook voor de kunsthistorische opleidingen van belang zijn. Het benadrukken van het belang van kunstgeschiedenis voor de samenleving kan zich vertalen in meer werkgelegenheid.

4. Een ondernemingsplan is toch flauwekul?

Een ondernemingsplan is inderdaad flauwekul voor die ene procent van de ondernemers die intuïtief is begonnen en daar succesvol in is gebleken. Toch lopen de meeste ondernemers vroeg of laat tegen praktische problemen aan. En dan is een ondernemingsplan handig. Zo'n plan klinkt als een gortdroog lijstje, maar de basisvraag geldt in feite voor iedereen: waarom doe ik dit? Het is een wezenlijke vraag die concrete inzichten oplevert. Want naast het in kaart brengen van kansen, risico's en potentiële opdrachtgevers, is het essentieel om te weten waar je goed in bent, waar je goed in wilt worden en waar je zwakke punten liggen. Een ondernemingsplan is daarom een belangrijk ijkpunt. Vooral wanneer het even niet zo goed loopt en de inkomsten te-

genvallen (die kans is groot in de startersfase). Er zijn overigens al eenvoudige stappenplannen online te vinden. Of kom naar onze VNK-bijeenkomst op 21 september: 'Ondernemen: iets voor jou?'

5. Meer vrijheid brengt geluk

Geen zin in die oeverloze stroom aan administratie of de eigen verantwoording voor verzekeringen en pensioen? Natuurlijk, een baan in loondienst heeft zeker voordelen. Niet iedereen is opgewassen tegen de onzekerheid van leven van project naar project en of er daarna nog genoeg inkomen is. Toch is bekend dat de zzp'er gelukkiger is dan de werknemer. De zelfstandig ondernemer is zelfs minder vaak ziek en de ZZP Barometer kwam onlangs met het nieuws dat zzp'ers vaker op vakantie gaan. Plezier in werk gaat gelijk op met de mate van vrijheid. Die is kennelijk van groter belang dan de genoemde onzekerheden. Kortom: geef de kunsthistoricus een onderneming dan volgt de vrijheid!•

Menno Jonker is zelfstandig curator, onderzoeker en redacteur en bestuurslid van de VNK-sectie Zelfstandige Kunsthistorici.

Uniek Aanbod

voor leden van de Vereniging van Nederlandse Kunsthistorici

KLIK OP DEZE
ADVERTENTIE OM HET
VOLLEDIGE AANBOD
TE ONTDEKKEN!

Kortingen tot -50% en gratis verzending

Aanbod geldig tot
31 oktober 2015

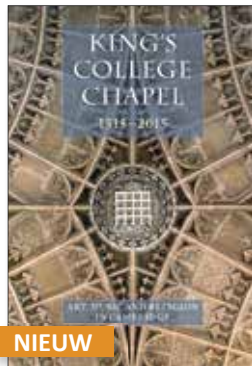
Jan Piet Filedt-Kok, Walter Gibson

Cornelis Engebrectsz (c. 1460-1527)

A Sixteenth-Century Leiden
Artist and his Workshop

iv + 316 p., 221 b/w ills., 224 col. ills.,
210 x 297 mm, MEF 6, HB,
ISBN 978-2-503-54223-2, € 135 → € 95

NIEUW

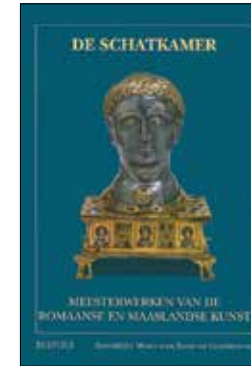

Jean Michel Massing,
Nicolette Zeeman (eds.)

King's College Chapel 1515-2015: Art, Music and Religion in Cambridge

422 p., 250 col. ills., 225 x 300 mm,
HMSAH 75, HB, ISBN 978-1-909400-21-4,
€ 75 → € 60

NIEUW

Claire Dumortier (ed.)

De Schatkamer Meesterwerken van de Romaanse en Maaslandse Kunst

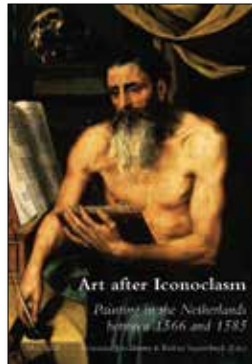
184 p., 108 col. ills., 210 x 297 mm,
RMAH-N 1, HB, ISBN 978-2-503-50851-1,
€ 50 → € 32

Helen Westgeest, Truus van Bueren,
Agnes Groot, Arjan de Koomen (eds.)

Kunsttechnieken in historisch perspectief

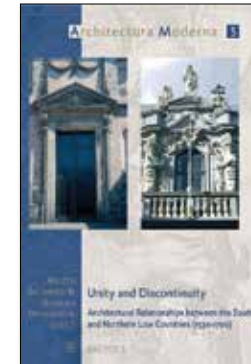
312 p., 120 b/w ills., 40 col. ills.,
210 x 297 mm, PB, ISBN 978-2-503-54229-4,
€ 31 → € 25

Koenraad Jonckheere,
Ruben Suykerbuyk (eds.)

Art after Iconoclasm Painting in the Netherlands between 1566 and 1585

130 p., 60 b/w ills., 210 x 297 mm,
MAC 25, PB, ISBN 978-2-503-54596-7,
€ 55 → € 38

Krista De Jonge,
Konrad Ottenheym (eds.)

Unity and Discontinuity Architectural Relationships between the Southern and Northern Low Countries (1530-1700)

viii + 428 p., 342 b/w ills., 220 x 280 mm,
ARCHMOD 5, PB, ISBN 978-2-503-51366-9,
€ 105 → € 63

BREPOLS PUBLISHERS

Begijnhof 67, B-2300 Turnhout (Belgium) – Tel: +32 14 44 80 20 – Fax: +32 14 42 89 19

info@brepols.net – www.brepols.net

Prijzen exclusief BTW

VNK-sectie Architectuur organiseert op 1 oktober 2015:

‘Gezocht met spoed: Architectuurhistoricus m/v!’

Actuele betekenis en belang van de architectuurgeschiedenis
in de samenleving.

Deze studiemiddag wordt georganiseerd voor en door architectuurhistorici, die in allerlei posities aan het werk zijn. Het onderwerp is de zichtbaarheid en het belang van architectuurhistorici in de samenleving: Wat is de maatschappelijke relevantie van het vak en hoe geven de diverse sprekers hier vorm aan? Wat zijn onze specifieke kwaliteiten ten opzichte van andere beroepsgroepen zoals restauratiearchitecten en bouwhistorici? En, hoe zien wij onze toekomst?

Programma:

13.00 Inschrijven en ontvangst met koffie / thee

13.30 Inleiding op dag

13.35 Welkom door Cees van 't Veen, directeur van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed

13.40 Inleiding VNK sectie

13.45 – 14.45 Ronde 1, sprekers: Lex Bosman (UvA), Marieke Kuipers (RCE en TU Delft), Pieter Vlaardingbroek (BMA Amsterdam)

14.45 – 15.00 Pauze

15.00 – 15.40 Ronde 2, sprekers: Guido Steenmeijer (adviesbureau De Fabrique), Vincent de Kieviet (Gemeente Bunschoten – Spakenburg)

15.40 – 16.20 Debat met de zaal o.l.v. Michaëla Hanssen (RCE)

16.20 – 16.30 Opbrengst van de dag: wat brengt het Netwerk naar buiten?

16.30 – 18.00 Afsluiting en aansluitend borrel

18.00 – 21.00 Meet & greet netwerkdiner (mezzesbuffet) bij Dara, Grote Koppel 5 (vertrek met de groep 17.45)

Aanmelden: <http://cultureelerfgoed.nl/node/1932>

Kosten (excl. diner): €5,-

Locatie: Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Smallepad 5, Amersfoort

Wegens groot succes zal de dag ook dit jaar worden afgesloten met een Meet & Greet Netwerkdiner bij restaurant Dara: € 28,50 pp

P.S. Wat was het doel van het Netwerk ook alweer?

Het Netwerk wil architectuurhistorici met elkaar verbinden. Het Netwerk creëert een platform voor ontmoeting en kennisuitwisseling. Door onderling contact en debat worden architectuurhistorici zich bewuster van de taak en de rol die zij kunnen spelen binnen het veld van het cultureel erfgoed en het architectuurdebat. Ook kunnen ze ideeën opdoen voor onderzoek en kennis en ervaring delen.

Website: www.kunsthistorici.nl/architectuur

E-mail: architectuurhistorie@kunsthistorici.nl

LinkedIn: <https://www.linkedin.com/groups/Netwerk-Architectuurhistorie-Co-8115857>

Facebook: www.facebook.com/netwerkarchitectuurhistorie

Nog geen lid van de VNK?

De Vereniging van Nederlandse Kunsthistorici wil kunst- en architectuurhistorici in Nederland bij elkaar brengen en kennisoverdracht, ontmoeting en discussie binnen het vakgebied bevorderen. Dat doen we onder andere door het organiseren van bijeenkomsten en workshops, door het uitgeven van een bulletin *Kunsthistorici* en door een actieve website en social media.

Bijna 1000 kunst- en architectuurhistorici in Nederland en daarbuiten zijn al lid van de VNK. Als lid blijf je op de hoogte van het laatste nieuws uit het vakgebied en krijg je de mogelijkheid regelmatig collega's te ontmoeten en je netwerk uit te breiden. Studenten en gepensioneerden kunnen bovendien voor een lager tarief lid worden. Het is nu ook voor instellingen mogelijk om de VNK te steunen.

Lidmaatschap: € 30,- of €23,- per jaar (studenten en gepensioneerden)

Lidmaatschap voor het leven: € 1.000 (u ontvangt het boek *Onder kunsthistorici*)

Institutioneel steunlidmaatschap: € 500,- per jaar (u krijgt 2 deelnemersplaatsen tijdens de VNK-activiteiten en vermelding van uw logo op de website)

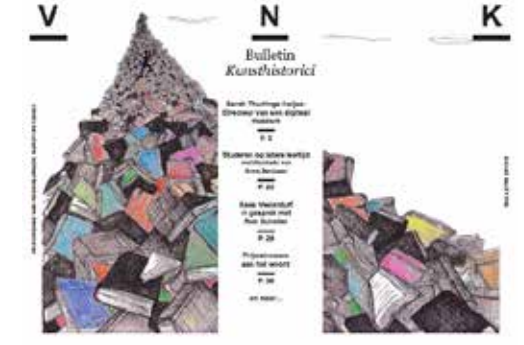
Begunstigers lidmaatschap (persoon/instituut): € 100,- per jaar (u wordt vermeld op de website)

Aanmelden?

Stuur een email naar de ledenadministratie: secretariaat@kunsthistorici.nl en vermeld hierin achternaam, voorletters en titel, adres, postcode + woonplaats, geslacht, afstudeerrichting en e-mailadres.

De kosten van het lidmaatschap zijn inclusief het abonnement op *Kunsthistorici*.

www.kunsthistorici.nl

Begunstigers VNK:

RJKS MUSEUM

PAN
AMSTERDAM

Colofon

Kunsthistorici is een uitgave van de Vereniging van Nederlandse Kunsthistorici (VNK)
26ste jaargang, nr. 2, september 2015

Redactie

Annemiek Rens MA, hoofd- en eindredactie, opmaak
dr. Annette de Vries, redactieraad
drs. Fredric Baas, redactieraad
Ellis Dullaart MA, redacteur

Vormgeving

Janna & Hilde Meeus, www.meeusontwerpt.nl

Redactieadres

Annemiek Rens MA, Annemiek@kunsthistorici.nl

Deze uitgave kwam tot stand met medewerking van:

Egon de Regt
Annette de Vries
Michael Kwakkelstein
Annemiek Rens
Judith Niessen
Sophia Zürcher
Menno Jonker
Helewise Berger
Andréa Kroon
Cathelijne Dapiran
Wim van Krimpen

Bestuur VNK

dr. Annette de Vries, voorzitter
Renske Cohen Tervaert MA, secretaris
Ellis Dullaart MA, penningmeester
Anne-Maria van Egmond MA
drs. Judith Niessen
drs. Fredric Baas
dr. Arjan de Koomen
dr. Eloy Koldewij

Abonnement

Een abonnement op *Kunsthistorici* is inbegrepen bij het lidmaatschap van de VNK. De jaarlijkse contributie bedraagt € 30,- en € 23,- (gepensioneerden en studenten), ongeacht in welke maand men zich opgeeft. U wordt verzocht gebruik te maken van de toegepaste betalingsinstructies. Voor meer informatie kunt u zich wenden tot de ledenadministratie.

Kunsthistorici wordt digitaal verspreid.

Opzegging

Lidmaatschap en abonnement worden jaarlijks stilzwijgend verlengd. Het lidmaatschap kan alleen schriftelijk bij de ledenadministratie worden opgezegd, op elk moment en met onmiddellijke ingang.

(Email)adreswijzigingen

Doorgeven aan de ledenadministratie.

Postadres secretaris

VNK
Postbus 1410
3500 BK Utrecht
info@kunsthistorici.nl

Secretariaat & Ledenadministratie

Marie-Louise de Ridder
Postbus 1410
3500 BK Utrecht
secretariaat@kunsthistorici.nl
(030) 253 64 37 (vrijdag 10-14 uur)

www.kunsthistorici.nl

© Vereniging van Nederlandse Kunsthistorici

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden overgenomen zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. De uitgever heeft ernaar gestreefd de rechten van de afbeeldingen volgens wettelijke bepalingen te regelen. Degenen die desondanks menen zekere rechten te kunnen doen gelden, worden verzocht zich tot de redactie te wenden.